

3. Méltóztassék a Bács-Bodrog vármegyei gazdasági egyesület és a vármegyei szövetkezetek szövetségét bővebben támogatni, s ezeknek egyenes feladatává tenni, hogy a kulturális haladásra felébredt németeknek minden téren feleslegessé tegesse a Bauern-Verein gyámkodását, és hogy az eddigi hazafias szellemben fejlesztve, megelégedettnek és kellően felkaroltnak érezhesse magát a bácskai németiség.

Feltétlenül bízván Nagyméltóságod hazafias bölcsességében, újból is kegyes figyelmébe ajánlom jelen bizalmas felterjesztésemet.
Nagyméltóságodnak

Bácskulán, 1904. év március hó 26-án

alázatos szolgálója

Rácz György s.k.

közgazdasági előadó

69

Iratok a magyarországi szerb és román nemzetiségi munkásmozgalom kezdeteinek történetéhez¹

A

1903 márc. 1

A budapesti „Narodna Reč (Népszava) szerb nyelvű szociáldemokrata hetilap közleménye a választójogi küzdelemben való részvételről²

Az új szociáldemokrata³ programtervezet első pontja: az *általános, egyenlő és közvetlen választójog*.

Ez a pont önmagában többet mond, mint azoknak a képviselőknek minden ígérete, akik a népnek fűt-fát ígérnek, és mitsem teljesítenek, amikor bekerültek az országgyűlésbe. Ez az első pont a politikai tisztességnek és bármely párt igazi céljának a mértéke. Nem elég azt mondani, hogy egy párt a népért van, hogy jót és haladást kíván. *Ezt mindenki mondja és mindenki ígéri*. Nem az a fő, hogy a népnek ígérjünk, hanem, hogy vele együtt haladjunk, és azon munkálkodjunk, hogy néki jogokat adjanak. Minden ígéret hazugság, ha ugyanakkor nem jár együtt azzal az óhajjal, hogy a népnek minden jogot meg kell adni. A népért nem dolgozhatnak a gazdag ügyvédek, s a jóllakott gazdagok, akik nem tudják, hogy mi a nyomor, mi a szegénység, milyen a nép élete, és mire van szüksége a népnek. Ezek az emberek, ha tesznek is valamit, csak magukért teszik.

¹ A magyarországi nemzetiségi munkásmozgalom ez idő szerint a szociáldemokrata párt nemzetiségi tagozatai keretében szerveződik. A nemzetiségi tagozatok közül elsőnek a szlovák szociáldemokrata tagozat alakult meg, s a szlovák mozgalom jelentette meg az első nemzetiségi munkáslapokat (*Nová Doba* 1897—99, *Zora* 1897) is. (Vö. bőv. Iratok II. 92. sz. irat, 579—584. l.) A sort az ún. független agrárszocialista mozgalom szerb sajtókísérlete, az adatai *Zemljodelac* (Földmívelő) folytatta (Id. bőv. Iratok II. 95. sz. irat, 599—610 l.), ez azonban nem tartozott a szervezett munkásmozgalom sajtója körébe. Több éves késéssel a század elején szerveződik a szerb és a román munkássajtó. A román munkássajtónak, a temesvári *Voful Poporului*-nak rövidesen ellenlábasa is támad. A Mezőfi vezette szakadár szociáldemokraták, az „újjászervezettek”, *Voința Poporului* címmel rövid életű román nyelvű lapot adtak ki.

² A közlemény eredeti címe és lelőhelye: *Prva tacska našeg programa* — Programunk első pontja. *Narodna Reč* (Budapest) 1903. márc. 1; 4. sz.

³ A szervezett munkásmozgalom pártja ez idő tájt a Magyarországi Szociáldemokrata Párt volt.

Ezért magát a népet kell arra ösztönözni, hogy önmagáért dolgozzék. Magának a népnek kell *jogokat* adni, s tudni fog velük élni, mert jobban ismeri a saját szükségleteit és a saját sebeit. Ő maga tudja, hogy mi kell néki, mert egész életében a nyomor és a nélkülözés iskoláját járta.

Ezért a szociáldemokrata párt helyes úton jár, mikor azt kívánja, hogy a népnek előbb adjanak *jogokat*, mert a népnek nincs más útja, hogy jobb sorsba jusson, csak a jog útja. Előbb jogot és jogot! ez ma a munkáspárt jelszava, és a mi programunk e pontját kell győzelemre juttatnunk, ha valamit el akarunk érni. Állandó törekvésünk legyen az általános, egyenlő és közvetlen választójog, ezt a jogot kell mindig és mindenekelőtt követelnünk, ha a magunk javát kívánjuk.

Valamennyi, Magyarországon és Horvát-Szlavonországban működő párt közül *egyedül* a szociáldemokrata párt követeli az általános választójogot. Valamennyi más párt egyszerűen és határozottan elutasítja vagy pedig csalárdul visszaél vele... A Kossuth-párt is követeli az általános választójogot, de csak azok számára, akik tökéletesen tudnak magyarul írni és olvasni, azaz csak a magyarok számára. A volt Ugron-párt ugyanezt követeli. A katolikus néppárt mást ígér, mint amire spekulál. Ez a jezsuita papi párt a választójog *kiterjesztését* ígéri ugyan, de nem tudni meddig, sem azt, hogy mennyire és kiknek. A többi magyar párt még hallani sem akar az általános választójogról. A szerb radikális párt minden nagyobb politikai harcra lemondott, és nem ismeri el többé az országgyűlést, s így szerinte megszűnt az általános választójog elve is. Egyébként ez a párt a múlt év májusában tartott autonóm [nemzeti-egyházi] szerb kongresszuson nem is gondolt a szerb önkormányzatot érintő általános választójogra, bár mi, mindjárt a kongresszus megnyitáskor, a képviselőkhöz intézett kiáltványban ezt követeltük.

Egyedül a szociáldemokrata párt, a munkások pártja az, amely az általános választójogot követeli, küzd érte, s ezt a jogot nemcsak a magyaroknak követeli, hanem valamennyi nemzetiségnek, szerbeknek, horvátoknak, németeknek és mindenki másnak, aki ebben az országban él.

Ezért igazi néppárt a szociáldemokrata párt, mert jelszava: *a néppel és a népért.*

B

1903 márc. 28

A magyarországi szerb munkássajtó szerkesztő bizottságának javaslata a szociáldemokrata párt programtervezetével kapcsolatban¹

A „Narodna Reč” [Népszava] szerkesztősége a Budapesten élő szerb elvtársakkal egyetértőleg elhatározta, hogy a magyarországi szociáldemokrata párt programtervezetével kapcsolatban a következő módosításokat nyújtja be a Magyar [országi] Szociáldemokrata Párt kongresszusának jóváhagyás végett. A 4., 7. és a 13. pont szövege a következő legyen (a módosításokat vagy kiegészítéseket ritkított betűvel írjuk).

A 4. pont szövege a következő legyen:

Az ebben az országban élő összes nemzetiség egyenjogúsága és *autonómia*ja.

A 7. pont szövege a következő legyen:

Az egyházi felekezeti egyesületeket nyilvánítsák magánegyesületekké, a vallást a hívők magánügyévé. Felekezeti célra sem állami, sem megyei, sem községi pénz nem fordítható.

¹A közlemény eredeti címe és lelőhelye: *Izmena u projektu programa* — Módosítások a programtervezetben. — Narodna Reč 1903. márc. 28; 5. sz.